

ИНДИГИР УОТТАРА

Муома улууһун
общественной-политической хаһыата
indigir-uottara@yandex.ru

12+

Хаһыат 1953 сыллаахха олохтоммута
Сэрэдэбэ, субуотаба тахсар

2020 с. МУУС УСТАР 15 КҮНЭ СЭРЭДЭ № 30 (5560)

В Республике

Айсен Николаев ввёл дополнительные меры по предупреждению распространения коронавируса на территории Якутии

Своим указом, подписанным 13 апреля, Глава Якутии Айсен Николаев установил дополнительные меры по предупреждению распространения новой коронавирусной инфекции (COVID-19) на территории республики.

Так, указом установлена обязанность лиц, прибывающих в Якутию всеми видами транспорта, обеспечить изоляцию сроком на 14 календарных дней со дня прибытия.

При этом жители Республики Саха (Якутия) – будут проводить две недели в домашних условиях по месту жительства. Проживающие в других регионах страны и прибывающие на сезонные работы, для работы по вахтовому методу работы или в командировку – будут изолированы по месту назначения, определяемому работодателем, а при отсутствии возможности такой изоляции – в обсерватор. Проживающие в других регионах РФ и прибывающие в иных целях – в условиях обсерватора.

Все прибывающие на территорию Республики Саха (Якутия) должны немедленно уведомить о своем прибытии, месте и датах пребывания, сообщить контактные данные на горячую линию по

номеру «112».

Исполнительным органам государственной власти республики Глава поручил ежедневно направлять в Оперативный штаб по недопущению распространения на территории Республики Саха (Якутия) коронавирусной инфекции (COVID-19) оперативную информацию о работодателях, привлекаемых работодателями из других регионов Российской Федерации.

Также своим указом Айсен Николаев обязал всех работодателей, осуществляющих деятельность на территории Якутии, обеспечить изоляцию работников, прибывающих в республику из других регионов РФ на срок 14 календарных дней со дня прибытия и сообщать об этом в отраслевое министерство или ведомство. Работодатели будут организовывать за счёт собственных средств встречу прибывающих работников в аэропортах, железнодорожных вокзалах и направлять их к месту дислокации для дальнейшей изоляции на 14 календарных дней, а также представлять уведомления в Управление Роспотребнадзора по РС(Я) о прибывающих организованных группах

работников за пять дней до заезда.

Подробнее об указе Главы РС(Я) «О внесении изменений в Указ Главы Республики Саха (Якутия) от 17 марта 2020 г. № 1055 «О введении режима повышенной готовности на территории Республики Саха (Якутия) и мерах по противодействию распространению новой коронавирусной инфекции (COVID-19)» можно найти: <https://glava.gov.ru>.

**Пресс-служба Главы и
Правительства РС (Я).**

Дьаны утары

ҮТҮӨ САНААНАН САЛАЙТАРАН

Муома оройуоннаабы киин балыһатын суһал көмөгүн суоппара Варламов Вячеслав Алексеевич сүрүн

үлэтиттэн атын күннэргэ волонтер быһыытынан бэйэтин массынаатынан сылдыан, кыаммат уонна 65-тэн үөһэ саастаах дьиэлэригэр олорор дьонно с а к а а ҥ ы н а н а с бородуукталарын тиэрдэр, «Индигир уоттара» хаһыаты таһар. Онтон да атын көмөлөрү онорор. Киниэхэ кэргэнэ эмиэ киин балыһа үлэһитэ Эдита Викторовна көмөлөһөр. Ити курдук Варламовтар дьэ кэргэн актыбынай, аламаҕай сыһаннаах, ураты болҕомтолоох

дьонно. Кинилэр куруук даҕаны дьонно үтүө санааларынан көмөлөһөр уратылаахтар.

Манньык уустук кэмгэ көмө илиитин уунар дьонно тустаахтар улахан махталларын этэллэр. Биир идэлээхтэрэ кинилэр тустарынан астына кэпсириллэр, оттон биһиги хаһыаппытын тарҕатар дьоммутугар итиннэ кыттыһан туран, дьэ кэргэннэ бары үтүнү баҕарабыт. Дьаны утары бары күүскэ турунан дьалбарытыабын. Чөл, доруобай буолуобун.

Раиса БЫЛБАНАЕВА.

СИРИ СИКСИГИНЭН

РФ. Коронавирусу кытта охсуууга регионнар өттүлөрүттөн ситэтэ суох сыһаннара, дыалабай быһыыга, буруйу онорууга тэннээх буолуоҕа, административнай эрэ эппиэтинэскэ тардыллыахтара суоҕа диэтэ Владимир Путин диэн, «Парламентская газета» суруйар. «Соторутааҕыта эрэ РФ субъектарын кытта муньах ыппытым. Оно өссө биһрдэ болжомтобун ууруохпун баҕарабын: өскөтүн миэрэлэри ылыыга туох эрэ ситэ оҕоһуллубатаҕына, ону мин буруйу онорууга, дыалабайдык сыһаннаһыыга тэҥниэбим... онтон тахсар охсуулары киллэрэн туран, административнай эппиэтинэскэ эрэ тардыллы буолуо суоҕа», — диэтэ дойду баһылыга санитарнай-эпидемиологической балаһыанньаны ырытар муньаха. Владимир Путин эппитинэн, сорох регионнарга ыалдыааччы ахсаана эбиллэ турара «разгильдэйдэстөөн» эрэ быһаарыллар. Миэстэлэригэр үлэлиир исписэлиистэртэн, баһылыктартан, быраастартан, тэрилтэ салайааччыларыттан санитарнай быраастар уонна аналлаах исписэлиистэр ирдэбиллэрин булгуччулаахтык толороллоругар соруудахтаата.

СӨ. Муус устар 14 күнүгэр коронавирус тарҕанытын балаһыанньата Саха сиригэр хайдаһый? Бу туһунан регион баһылыга Айсен Николаев сарсыардааньы брифингэ кэпсээтэ диэн, СИА суруйар. Дойду биһр бөдөн травматологияҕа чинчийэр киинин тыһыынчана бырааһа уонна ырыһаара коронавируска сыстыбыт буолуохтарын сөп. Сүүһүнэн киһи анаалыһа дыаннаабыттарын бигэрэттэ. Бу киингэ Саха сириттэн эмиз эмтэннилэр. Кудун тутар ыйга өрөспүүбүлүкэ 10 олохтооҕо, ол иһигэр коронавирустаабыт тара бигэргэммит Горнай ыала уонна Бүлүүттэн биһр киһи эмтэммиттэр. Ити киингэ эмтэммиттэртэн барыларыттан анаалыс ылыынна. Алданга икки киһи анаалыһа «положительнайы» көрдөрдө — Кисловодскайтан кэлбит дыахтар кэргэнэ уонна ырыһаак хаһаайына. Бары эмтэнини ааһаллар. Газпром бас билэр вахтовай бөһүөлөгэр ырыһаак сутуллуу баара билиннэ. Анардара Ленскэй оройуонугар эмтэнини ааһаллар, сорохторун Газпром сөмөлүөттөрүнэн Ноябрьскайга илтилэр. Дьокуускайга «внебольничная пневмония» баара билиннэ. Бу эмиз коронавирус диагноһун көрүнэ буолар. Биһр киһи ыалдыбыт буолуон сөп.

СӨ. «Бүлүү» суол управлениета иһитиннэрбитинэн, Дьокуускай — Аллараа Бэстээх хайысханан кыһынны муус суола сарсын сабыллар. Халлаан сыйыан, Дьокуускай — Аллараа Бэстээх муус суолун туруга эмискэ мөлтөөбүтүнэн, «Бүлүү» суол управлениета суолу сабарга быһаары ылла. Муус устар 14 күнүттэн тырааныспар бары көрүнэр бу хайысханан айан бобулар.

Суолга куттал суох буолуутугар анаммыт дыаһал сарсынныттан олоххо киһрэр. Суоппардарга бу кэмгэ диэри таһаҕаһы, дыону тизийини-таһыны тохтоторго иһитиннэрэллэр.

СИА.

Хотугу сиргэ таһаҕас таһыыта

Оройуонна оттугу кэлиитэ түмүктэнэн ээрэ

Уһук хотугу эргимтэбэ кыһынны суолунан бүтэһик күннэри баттаһа тизээр-таһар үлэ тохтообот. Индигир сүннүгэр сытар Муома оройуона транспортнай схематынан өрөспүүбүлүкэбэ биһр бастакынан ураты уустук суоллаах-иистээх улууһунан биллэр. Онуоха эбии кэнники сылларга Индигир өрүс чычааһыран сайынны навигация Муомаҕа үлэлээбэт.

Онон кыһынны суолунан сылы туоруур социальной хайысхалаах саппаас табаара, оттугу таһы курдук тутуу боппуруостар оройуон салалтатын сүрүн болжомтотун киһигэр тураллар. Бу күннэргэ коммунальнай хаһаайыстыба уонна электростанция оттуктарын таһыыта 94,29 % тэннэспитин Муоматаағы нефть ыскылаатын салайааччыта Пантелеймон Ефимов иһитиннэрдэ: «Оттугу таһы сыл санатыгар тохсуннуу бүтэһик күннэриттэн саҕаламмыта. Манна аҕыйах сыллаахтан тэриллит «Арктика суоллара» тэрилтэ үлэтэ кэнээн, суолууһи төрдүттэн тупсарбытын бэлиэтиир тоҕоостоох. Туһааннаах оттуктары электростанция туһатыгар Хаандыгаттан, Уус-Ньяраттан энергетиктэр 16 көлөлөрө түүннэри-күннэри тастылар, былааннаах оттуктара барыта тизийилиннэ, өссө былааннарын аһара толордулар диэххэ сөп. Коммунальнай хаһаайыстыбаҕа Бела́й Гораттан тэрилтэ бэйэтин массыналар уонна ИП Жирков А.Ю., ИП Калугин Г.Г. суоппардара күннэри-түүннэри аахсыбакка барыта 272 рейси онордулар. Нефтебазаҕа соробор 18-тыы массына кэлэр күннэри бааллара. Ону

тэнэ күһүннү Арктика навигациятын саҕана Аллайыаха, Абый улуустарын икки ардыгар Индигиринэн Бела́й Гораттан 120 км, 200 км туһаайыларынан икки суудуна өрүскэ хаалбыттара. Ол суудунаттан 875 т оттук тизийилиннэ, 100 т курдук оттук кыаллыбата. Ол да буоллар кыһынны тизийилиэхтээх 12 836 т оттук

үксэ кэлэн ээрэ диэн санаабыт бөбөх. Тэрилтэлэр оттуктарын таһынан нефтебаза нөһүө нэһилиэннэбэ атыга барар оттугу эмиэ таһабыт, ол былааннамыттан барыта тизийилиннэ.»

Ити курдук таһаҕаһы таһы атаҕар туран, уустук кэмнэ наадалаах аһы-үөлү, табаары, оттугу аҕалы сөпкө быһаарыллар, олохтоохтор манньк хайысхалаах үлэни толору хааччыйбыт оройуон дыаһалтатыгар (И.П. Павлов), тустаах тэрилтэлэр салайааччыларыгар Д.В. Аммосова, П.П. Ефимовка, И.В. Олейникова, кыһынны уустук суолга тоһон-хатан чаҕыйбакка үлэлээбит бары суоппардарга махталлара улахан.

«Муома оройуона» МТ
пресс-сулууспата.

Извещение о предоставлении в аренду земельных участков

В соответствии со ст. 39.11 Земельного кодекса РФ муниципальное образование «Момский район», информирует о возможном предоставлении в аренду следующих земельных участков:

Земельный участок из земель населенных пунктов, с разрешенным использованием: для индивидуального жилищного строительства, находящийся по адресу: Республика Саха (Якутия), Момский район, с. Сасыр, ул. Северная, кадастровый №14:17:050001:692, общей площадью 2393 кв.м.

В течение 30 дней со дня публикации заинтересованные граждане вправе обратиться с заявлением о намерении участвовать в аукционе по продаже права на заключение договора аренды земельного участка.

Заявления подаются по адресу: Республика Саха (Якутия), Момский район, с. Хонуу, ул. Молодежная, д. 39, кабинет 6.

В заявлении необходимо указать: фамилию, имя, отчество, место жительства заявителя и реквизиты документа, удостоверяющего личность заявителя.

Дата окончания приема заявок 1 месяц с момента публикации настоящего извещения.

Получить более подробную информацию можно по адресу: Республика Саха (Якутия), Момский район, с. Хонуу, ул. Молодежная, д. 39, кабинет 6 с 9-00 до 18-00, перерыв с 12-30 до 14-00.

Х.П. КРИВОШАПКИНА,
заместитель главы.

Орто дойдуга уларый бакка тоһоолонон хаалбыт суох, туох барыта бүтэр уһуктаах. Бу бүгүн аан дойдуну аймаабыт коронавирүс пандемиятыгар эмиз быһаччы сыһыаннаах, киһи өркөн өйө суодан ыарыны суоһарыаҕа уонна олох саҕаланан бара туруоҕа.

Ол да буоллар, ыары арыый соҕус аастабына, бу иннинээҕи ньир-бааччы олохпугар чөкөс гына түһүөхпүт диір сыыһа буолуоҕа. Пандемия аан дойдуну экономикатыгар охсуута аһара улахан, кини өрүттэн бигэ туруктаһар диэри өр бириэмэ наада буолара чуолкай. Аналитиктар кэпсииллэринэн, биір-икки сыл тутах буолуоҕа. Эбэн эттэххэ, коронавирүс сатыылыан иннигэр глобализация усуллубуйатыгар олорбут эбит буоллаһытына, көрүүх бэтэрээтигэр самоизоляцияланан аны «локализация» диэннэ киірдибит. Кыраныссалар сабыллар, киіриі-тахсы хааччаһтанар, карантин миірэлэрэ олохтонолор, аан дойдутаағы аты-эргіен уостар, үп-харчы эргіер түһэр. Билэрбит курдук, биһиги дойдубут бюджета кэккэ үс сылга биір баррель нефть 42 долларга тэннэһеринэн ороочуоттанан тангылыбыт эбит буоллабына, билигин кини сыаната сиірэ суох аллара суккураан көһүтүллүбэтэх улахан уларытыылар киірэллэрэ саарбахтаммат.

Хомойуох иһин, бүгүннэ диіри биһиги сырьевой экономиканан, агыннык эттэххэ, сиртэн хостонор баайытын атыылаан үйгубутун уаһара олорбуһпүт. Арҕаа дойдуну ону билбэттэрэ кэлиэ дуо, хайдах гынан Арасыйаны умс көрдөрбүт киһи диэннэр араас моһоллору оноро сатыылырыттан «хара көмүспүт» – нефть ыраас уу сыанатыгар тийдэбэ. Мантан ууга-уокка түспэт буолуохтаахпыт. Дойду экономикаһын архитектуратын онороочуларбыт сана суоллары тэлиэхтэрэ. Санаттахха, Арасыйа 1998, 2008 уонна 2014 сыллардаағы кризистэри этэннэ туораабыта, бу да сырыыга тобукаабаһыт чуолкай.

Соһуйбат иннигит? Ис дынгэр хайа баһарар кризис биір суол үчүгэйдэх буолар. Тугуй диір буоллаһха, кини үөскэбит балаһыанһаны дьэнкэрдэн көдүүһэ кыра, суох хайысхалартан акаастанарга, сана суоллары көрдөөн, сайдыы аартыктарын арыйарга урут суох кыағы-күүһү биірэр. Ааспыкка эргиллэн ылаһха. Хас да сыллаабыта биһиэхэ ордугургуур арҕааны судаарыстыбалар Арасыйаҕа биллэрбит экономикай-политическай санкцияларын. Аты-эргіен сыһыаннаһыларын хааччахтааһыны толкуйдаабыт ол дойдуну бэйэлэрин олоор мутуктарын кэрдэннэр күн бүгүн ноочоокко тэбиллэннэр ытаабаттар эр. Тоҕо диэтэххэ, Арасыйа бэрт кылгас кэм иһигэр «импортзамещение» диэн стратегиянан, омуктартан атыыласпакка, дойдуну иһигэр бэйэ онорон таһаарытын сайыннара охсон анарааныларга муһунуларын тутуннардатара. Оттон бүгүн А р а с с ы ы й а Б э р э с и д ь и н э ,

УЛАРЫЙЫЛАРГА БЭЛЭМНЭНИЭХХЭ

Бырабыталыстыбата уонна бары регионнар коронавирүстан үөскэбит уустук балаһыанһаҕа экономика туруктаах буолуутугар уонна нэһилиэннэ социальная эйгэтэ айгыраабатын туһугар күүстэх антикризиснэй дьаһаллары ыла олоороллорун бүсс-бүтүннүү билэ олоробут. Туох кыаллар барыта оноһуллар, онон аһара санаа түһүүтүн чугаһаппат буола сатыыр ордук.

Муомаҕа бу кэмнээҕи олох хаамытын энчирэппэккэ билэн олоробун уонна оройуон салалтата бу быһык бириэмэҕэ сөптөөхтүк дьаһаммытыттан үөрөбүн. Хааччахтааһын миірэлэрин нэһилиэннэ ылынан сыыһа-халты туттунуулар тахсыбаттар эбит, алообур, бэрт кыра нааданан куоһурданан айаннаһын энин да буоллун. Бэтэрээннэргэ, кырдыаһастарга (65-тэн үөһэ саастаахтар) кыһамны улахан, эдэрдэр көмөлөрө улахан. Ол да буоллар, волонтердар бэйэлэрин эмиз харыстаныахтарын наада. ВОЗ быһаарбытынан, коронавирүс саастаахтарга эрэ буолбакка, эдэрдэргэ эмиз кутталлаах. Ыччаты таарыйбычча биір боһуруоска тохтум.

Билэрбит курдук, үөрэнээччилэр, устудьуоннар онлайн үөрэхтэһиннэ көһөргө күһэллиннэр. Өрөспүүбүлүкэ кыра дохуоттаах дьиз кэргэн үөрэнээччилэригэр электроннай тэриллэри – компьютеры, ноутбугу, планшеты түнэтэргэ үп-харчы көрүмүтэ махталлаах дьыала. Аны туран «Ростелекомга» Интернет төлөбүрүн кыччатыыга кэспэтилэр торумнааллар. Былыргыттан быйылгыга диіри Муома учууталлара эппиэтинэстээхтэринэн биллэллэр. Онон онлайн үөрэхтэһин куһаҕана суох буолуоҕа. Ол да буоллар, этэр наада: хайдахтаах да продвинутой компьютер учууталлыын сирэй көрсөн, атах тэпсэн олорон үөрэниіни сүүс бырыһыан солбуйбат. Кырдыыгы этэртэн туттунумуоһха – экспертэр этэллэринэн, онлайн үөрэхтэһиннэ биіни хаачыстыбата мөлтүүр чинчилэх.

Коронавирүс пандемията сағаланыан иннигэр, онто да суох, социологтар быһаарбыттарынан, үөрэнээччилэр 37 эр бырыһыаннара биіни туһугар тириэтлэр-хоруталлар этэ. Билигин уустук балаһыанһаҕа бу көрдөрүү мөлтүөн сөп. Дьэ ол иһин төрөппүт оруола хаһаанһытааһар да күүскэ улаатыахтаах. Холобур, билигин туохха барытыгар бырайыактааһын диэн киірибитин билэбит. Оттон дьизэҕэ оҕо үөрэнэригэр «проектное управление онлайн обучения» диэн киіриэхтэх диэн учуонайдар сүбэлииллэр. Боростуойдук быһаардахха, төрөппүт олооругар бэриллибит сорудахтары тобороругар сүбэ-ама биіриэхтэх уонна хонтуруоллуохтаах. Билигин предметтэри саастаахтар билбэттэр, ол да буоллар ийэ-аҕа оҕолорун үөрэхтэригэр кыһаллалларын

үөрэнээччи билиэхтээх, оччотугар хамсааһын баар буолуоҕа.

Иккиһинэн, санаам муунтуһан ылытын этиэм, ол бэйэбэр сыһыана суох. Пандемия ааспытын да иһин маннай утаа ыарахан кэмнэр үүнэллэрин умнубаһыт буоллар, ордук үлэлэх-хамнастаах буолуу чааһыгар. Сэмэй кыахтаах тэрилтэлэргэ, баһар, үлөһит аһсаана аҕыйааҕа, оттон урбаанһыттар, ордук хоту оройуоннарга уустуктары син-биір көрсүөхтэрэ. Нэһилиэннэ атылаһар кыаҕа кыччаатабына, кинилэр салгы үлэлиллэрэ уустугулар. Оттон билигин, субу кэмнэргэ диэххэ наада, дойдуну салалтата бизнескэ кредитнэй каникуллары биллэрдэ, кыра уонна дьөбүс урбаанна өйөбүл миірэлэрин ылла, нолуок көрүннэрэ кыччаатылар, быстах кэмнэ босхолонуу баар буолла, нэһилиэннэ сорох аранатыгар материалнай көмөлөрү уо. д. а. көрдө, пандемия охсуутун кыччаттарга олус элбэх үлэ ытытылына. Экспертэр сэрэтэллэр: үлэ ырыынага уларыйааҕа, онно билиһниттэн өйү-санааны бэлэмниір наада диэн. Аналитиктар чопчулуулларынан, бу тыйыс тыыннаах кэмнэ, бэл билигин биір миістэҕэ 75 претендент баар. Оннубутун-тойбутун буллаһытына, сыһаара үчүгэй өттүгэр барыаҕа.

Өрөспүүбүлүкэҕэ тутуу салаатыгар тас дойдуну кэлэн үлэлээччилэр аһсааннара лаппа түһүөҕэ. Ол иһин биһиги салалтабыт сайынны кэмнэ эдэр ыччаты, устудьуоннары тутуу үлэтигэр ылары былаанһыр. Баары баарынан эттэххэ, тас дойдунтан кэлбиттэр икки харанаттан икки харанаҕа диіри үлэлиллэрэ, аны туран кинилэр тутууга үөрүйэхтэринэн тэннээхтэрэ аҕыйах. Биһиги оройуонна да тутуу ытытыллара буолуо. Онон «куһаһан үчүгэйдэх» диэбитти олохтоохторго, бэйэ дьонугар, үлэ миістэлэрэ арыллар чинчилээхтэр. Манна МТ-лэр сабағалааһын үлэлэрин сағалыыллара буоллар үчүгэй этэ. Аны туран, сорох киін оройуоннар тыа хаһаайыстыбатын түргэнник ситэр салааларыгар ылсыһан эрэллэр, дьон бэйэтэ онорор астаах-үөллэх буоллун диэн. Кинилэргэ бу кыаллар дьыала, киінтэн чугастар, суоһиис баар, тийэр ороскуот аҕыйах. Ол да буоллар, Муомам дьоно ману эмиз үөрэтэн көрүөхтэрин сөп этэ. Оттон ити кыаллыбат буоллабына, билигин баар табаларбытыгар, хороһор муостаахтарбытыгар, сыспай сиіллээхтэригитигэр ураты болһомбо бутун ууруобун дуу. Оччотугар бу ыарахан кэмнэргэ син дьирээлэһэн үүт-тураан олоххо тийиэхпит.

Түмүккэ, дьонум-сэргэм, доруобай буолун, бэйэбитин харыстаан уонна атын дьону эмиз, карантин миірэлэрин тутуһобун. Улуу Сократ эһитэ: «Все проходит, пройдет и это».

Афанасий ИВАНОВ.

Бу интэриэһинэй

БОЛО АРЫЙЫЫЛАРА

Сэһэн Иванович Боло 1939 сыллаахха алтынньы 5 күнүгэр институт ынырытын тутар. Сэтинньи 10 күнүгэр А. А. Саввинныын Чурапчыттан куораттыыллар. Сэтинньи 14 күнүгэр институтка сылдьан Хоту научнай экспедицияҕа баралларын туһунан истэллэр уонна бэлэмнэни түбүгэр түһэллэр. Бу сылдьан, Боло дьонтон Өймөкөөнгө Ытык Күөлүнэн, Кириэһинэн, Томпонон баралларын истэр. Сэтинньи 30 күнүгэр сарсыарда нарздав массынаатынан Чурапчылыыр. Ахсынньы 8 күнүгэр Таатта райсойууһун массынаатынан Ытык Күөллүүр. Ити курдук, хоту икки сыл курдук буолбут, уһун уһууктаах, сылаалаах, эрэйдээх командировката саҕаланар. Ытык Күөлгэ худуоһунньук И. В. Поповка хонор. Ахсынньы 11 күнүгэр түүн Кириэс Халдыаайыга кэлэр. Кириэстэн ат дьаамынан Обкомол инструктора Губинныын Лабычычаанга кэллэлэр. Мантан ыла Таатта сирэ бүтэн, Томпо оройуона саҕаланар, омук (эвен) дьаама буолар. Табанан айанныллар.

«Томпо олохтоох населенята 800-чэ. Барыта эвен омук. Мэмээл Хотолукаан уустара, ол иһин Мэмэль-Хотолукаан нэһилигэ дьон ааттанар. Эвеннэр сахалы олуйа соҕус буолан баран чуолкайдик санараллар эбит» дьон бэйэтин күннүгэр суруйар (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 4). Мантан ыла Боло урут хаһан да көрбөтөх, тылларын истибэтэх эвеннэринэн интэриэһиргир.

«Сайын Чыыстайга түмсэн 10-15 ураһа, балаакка буолан сайылыыллар үһү. Ырыһа-һырыһа дьон үнкүүлээхтэр үһү. Эвенни олонхо эмиэ баар буолар үһү. Холкуоска бүтүннүү эвен дьоно, кинилэргэ бэрт аҕыйах 3-4 эрэ саха дьоно силиэнинэн бааллар үһү. Кинилэри кытта наар Крест-Халдыаайы сахата булкуһар үһү» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 4).

«Оропуорга – Ыстаарай Томпоҕа ямщик эдэр эвен олорор. Кини кэргэннээх, оҕолоох этэ. Дьэ этэ, туттунуута олус ыраас. Тимир кровать, стената танас ыспалердаах. Дьэ этэ сир үүтэн, чугуун оһохтоох этэ. Ямщик көрдөһүүтүнэн хоннубут» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 5).

«Мин аара айаммар 17/ХІІ күн Аһана дьон дьаамна биир 85 саастаах кырдыаҕас эвенканы көрүстүм. Кини кырдыаҕас буолан баран, олус сытыы сирэйдээх-харахтаах хотоку. Кини аата Бороскуобуйа Новгородова дьон. Сахалыы быһыта-орута тонуудук санарар... Мас торуоскалаах, кулгааҕа үүттээх эрэ, ытарҕа суох. Уһун буос хамсалаах, баттаһын былааттанар, курдаах. Туой, «һараа-һа-һа-һа-а!» дьон энэлгэннээх, хараҕа чолбон курдук сытыы.

Бэйэтин тылынан санарар да санарар» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 5).

«Мин аара Саһыл Уйалаах дьон дьаамна баар 65 саастаах Захаров дьон кырдыаҕас эвени 18/ХІІ түүн көссүбүтүм... Захаров дьоннээх эбэн этэ, ыраас, манан сирэйдээх кыра оҕонньор этэ. Баттаҕа кырдыаҕас, бытыга суох киһи этэ. Бэйэтэ төрүкү мэмэль ууһа нэһилиэк эбит. Кини бэйэтин сэрэнинэн мэмэль дьон аат, кыра оҕо мэрбэнни-мэрбэнни ытаабыт, ол ытыгырыгар уоһун бу курдук мэмиччи туһуут буоллаҕа дьон-дуй оҕонньорум уоһун мэмиччи туттан көрдөрөр. Ол кэннэ ол оҕону Мэмэлдин дьон ааттаабыттара үһү. Ол оҕо аатынан кэлин кини удьуора мэмэль дьон ааттамыттара үһү... Сайын чистайга мунһустан сайылыыбыт, онно 5-10-16 даҕаны ураһа, балаакка да ыал буолан ылабыт... бэт аҕыйах хонукка, биир ый курдук эрэ тулуйан олоробут уонна бултаах-алтаах сирдэринэн көһөбүт. Бу дайдыга хайаан олуруохпуй? Олордоххо сатаныллыбат дайды, – дьон санарар» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 6, 7).

«Туоһахта хайаҕа ямщиктар сахалаах эбэн этэ. Эбэнэ Байбал дьон этэ. Кини 50-ча саастааҕа, сахалыы ыраастык билэрэ. Төрдө Верхоянскэй тоһуһа үһү. Бу дайдыга барыта 13 хаһаайыстыба тонус быраах кэлэн саха буолтар. Бары 1-ай Бороҕонго холбоһон нэһилиэк буолтар. Кинилэр туой таба сүөһүнү сүөһүлүүллэр уонна булка олоһоллор үһү. Үксүн палатканан көһө, сир уларыһа сылдьалларын таптыыллар үһү» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 8).

«Омуктар наар таба сүөһүлээхтэр, наар бултаах уонна таба аһылыктаах сиринэн бараллар. Кинилэр былыр сарыы тордох ураһаларга олоһоллоро үһү. Оһох суох, тордохторун оттоһугар сиргэ уот оттоһоллор уонна ураһа үрдэ аһаҕас, халлаан көстөр буолара үһү, онон буруолара тахсара үһү» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 8, 9).

«Кинилэргэ бэйэлэрин олохтоох танаһарыттан таба тэллэх, эриккэс эһэ үллүк, бэдэр, саһыл, тиин биитэр таба сукуй бэргэллэр, таба тыһа эһин үчүгэй да, куһаҕан да эдэрбэстэр, кээнчлэр, уктастар, холоһалар, ыстааннар, күрүмүлэр бааллар. Сороххо сарыы, түнэ эдэрбэстэр бааллар. Кыанар үчүгэй, үлэни-хамнаһы кыһайар «үлэһит дьонно» бөрө тириитэ кылгас соҕус арбаҕастар, саныйахтар, огдоколор баар буолаллар» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 9). «Омуктар дьахталлара, оҕолоро бары таба тыһа, сарыы эдэрбэстээх буолаллар. Адьас былыргы танаһаах дьахтары уонна эр киһини көрдүм. Кинилэр кыһыл-хара суккуна кытыылаах, саакмат харах ойуулаах былыргы саха кытыылаах, бүүрүктээх, сонун курдук сайбаар

быһыылаах, кытыылаах эргэрит сарыы сону кэтэ сылдьаллара» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 11).

«Бу дайдыга Томпо дьоно үгүстэрин кинэ баттахтара кырдыга суох буолар, эдэрдэрэ икки өтүнэн хайыта тарааммыт эрэ буолаллар уонна сэллэкчэчийи буолар, сорохтор баттахтара сарыннарыгар тийэй сыһар уһун буолар. Ыһыттааха – баттах кырыһай киһи суох буолар уонна соло да суох буолар дьон буолар. Омугун бары даҕаны олус сымсатык, суһаллык тутталлар» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 10, 11).

«Ахсынньы ый 19 күнүгэр биридэ Сакаанчаан дьон дьаамтан биир Сахаарава М. К. дьон 17-18 саастаах омук кыысчаана 40 километр сиргэ биэс наартанан 3 чааска айаннаһыта. Түүн этэ, аара 5 километр сиргэ тарыннаах этэ, төһөтө тумнарын өлүөр хаарынан, сиһи, сөкүнү ортотунан хаамтарбыта, онно сорох аддына киһи куттаннаах курдук ытар этэ... Бэйэтэ хатыныр, чороччу улаатан эрэр кыыс... Олус сытыы, сымса, суһал, хай-куй, сып-сап, элэс-былас туттунуулаах кыысчаан» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 10).

«Омуктар бэйэлэрин кэпсээннэринэн, биир киһи үчүгэй ньуоһунут табалаах буоллаҕына, 10-17 сыарҕаны сиртэллэр, биитэр холбоһоллор... Атаҕа сыырга түһүүтэ таба сыарҕата аһаран биэрэн туора сыарҕа икки өттүнэн сэллэнэн биэрэр. Кыараҕас сиргэ дэн табаҕа атаһын ырахан сыарҕа (таһаҕастааҕа) тосту көтөр үһү. Биир наартаҕа обычно икки таба лээмпилэнэр (көлүллэр), онно таһаҕаһа 10-15 бууттан ордуо суохтаах. Улахан бензиннээх бочка тиэллибэт, сыарҕа уйбат, таба да кыаһын таһынан буолар эбит» (опись 3, дьыалата 385, фона 5, лиһэ 11).

«Коля Белолобская омуктар тустарынан манньк сэрэннээх: «Мин, диер кини, 1937 сыллаахха РИК дьаһалынан биһи районна киерэр омуктарга ликбез ыһта сайна таһан почти сайылаабытым... Мантан 20-чэ көстөөх Муус Тарын дьон сиргэ, адьас муус, тарын дойдуга Адынхаан, Оһулхаан дьон үрдүк хайалар кэтэхтиригэр онтон-мантан көһөн кэлэн мунһустан сайылыыллар. Кинилэр оҕордук көһөн кэлэн мунһустан кэмнэригэр, биир ураһаҕа көһүтэн олооттум. Оччоҕо Муус Тарынна биир омук ураһанан-балаакканан олоһор... бэт сотору соҕус буолан баран, биир күн эрдэ соҕус хас да тыһыынча табалары сиртэн, үүрэн, бэт эльбэх табалары миинэн кээлтэрэ. Онно көрдөһүтүнэ, дьахталлар ураһаларын тээбиринин ыһардан баран бары бастаан иһэллэрэ. Кинилэр кэннилэриттэн эр дьонноро батһан иһэллэрэ. Бука бары арай көрдөххө биир маарыннаах танаһы, мааны баһайытык таннан баран, утуу-субуу кэллилэр. Танаһа сарыы, түнэ, саныйах, түүлээх танас буолар. Ол кэннэ үксэ аҕырыа, кыһыллаах, күөхтээх,

кылыгырас тыастаах симэктээх тагастаах буолаллар. Кэлээт дыахталлар ураһаларын олордоллор, туруораллар. Эр дьоно буоллабына, табаах тарда-тарда, кэпсэтэн кэбиһэ-кэбиһэ олодор буолаллар эбит... Миигин ураһа ахсын ыныран, ас тардан иһэллэр. Астарын ортогугар тэриэлкэбэ таба хараба баар буолар. Мин ону сии үөрэммэтэх аһым... Бэйэлэрэ бука бастаан таба харабын хаба тардан ылан тэһэн, онно хантас гыннаран иһэн кэбиһэллэр. Ол саамай мааны- күндү астары буолар үһү. Аһаан бүтээт, бары мунһустан куустуһа сылдьан, төгүрүһэн туран, эргийэ сылдьан иһэдьэлииллэр. Ол истэргэ эмиз кэрэ, үчүгэй буолар... Коля сэхэнигэр кэпсиир эвеннарын биһи олохтоох сахалар омуктар дин ааттыбыт, былыр тонулар дин эбиттэрэ үһү. Онтон омуктар бэйэлэрин ывын дин ааттаналлар. Эбээн дин тыл кинилэр тылларыгар куһаҕан – иик – дин тыл үһү, онон эбээн динтэн өһүргэнэллэр, ону биһиги билэр буоламыт олохтоохтор судургу омук – омуктар динбит дин” (опись 3, дыалата 385, фона 5, лиһэ 18, 19).

Өссө, Коля кэпсиэн иннинэ, Боло бэйэтин күннүгэр манньк бэлиэтээһини онорбут: “Кинилэр эбээн дин бэйэлэрин ааттаан этэртэн сүрдүк өһүргэнэллэр үһү, эбээн дин тыл, кинилэр тылларынан иик дин үһү. Кинилэр бэйэлэрин ывын дин ааттаналлар үһү. Ону сатаабат буоллаххытына, эһи судургу, уруккулу тону сиигэр омук дин этин диһлэр үһү” (опись 3, дыалата 385, фона 5, лиһэ 8). Боло, үөрэхтээх киһи быһытынан, балаһанһаны өйдөөбүт, бүтүн норуту, омугу үөбэ, өһүргэтэ сылдьыа дуо, салгы күннүгэр эбээн дин тылы туттубатах.

Мин Сайдыга үлэһии олодон, мань чуолкайдаары литератураны хаһыспытым, бэл тылдьыкка да булбатабым. Эвенни билэр хас да кырдыаҕастан бу туһунан ыйыппыппар, Боло арыһытын бигэргэппиттэрэ, оннук диэбиттэрэ. Бу туһунан нэһилиэһинэ иннигэр аһаҕастык туруоруубу дьон өйдүө, ылыныа суоҕа дин туттуммутум. Ол кэриэтэ хаһыатынан, улахан дарбатыыта суох кирибит суруктары, норма быһытынан көрөн, эвен дин көннөрөн бэчээттир киһи сыһыа-баайы нэһилиэһинэ үөрэниэ этэ. Бу туһунан биригэ үлэһиир дьоммор этэн көрбүппүн ылымматахтара, бэл салайааччы истэ да барбатаҕа: “Эн билбэккин, мин билэбин!” – дин саба сангаран кэбиспитэ. Хайыахпыһый, билбэт киһи билэр киһини кытта хайдах нүдүбү-балай мөккүһүмүй, саната суох хаалабым дии. Ити курдук, күн баччаанна диэри, билбэппитинэн дуу, билбэттэринэн дуу туһунан хаһыат нөһүө бүтүн норуту, омугу үөбэ олодохпут дии. Баҕар, хаһан эмит, эвен үөрэхтээбэ биллэбинэ, көннөрүө эбитэ дуу, суоҕа дуу? Билбэтим.

Боло Томпоҕо сылдьан өссө икки кыракый арыһыны онорор. “Томпо

БОЛО АРЫҢЫЛАРА

оройуонугар барытыгар бурдук ыһыллыбат, төрүөбэт эбит. Онон үүннэри бурдугу, оҕуруот да аһын эгэлгэтин көрбөтөх дьон, оҕолор үгүстэр эбит. Үрүк бурдугунан омук да, саха да бары халын баҕайы икки-үс киһилээх гына хомордооххо тойго ууран лэппиэскэлээн сиһилэр эбит” (опись 3, дыалата 385, фона 5, лиһэ 9).

Боло ыаллар, бэл тэрилтэлэр түннүктэрэ муус буоларын бэлиэтиир уонна ол биричиһинтэн манньк ыйар: “Бу дайдыга түннүк таһа 50% үлтүрүһэн тиһиэр эбит. Буолуон да сөп, дэлэ охсоон, түн-тан түһүү буолбат. Охсоонорго наарталар эмискэ түһэллэр, эн онно ардыгар охтон хаалабын, сатаан олортоххуна сээкэйин да дэннэниэххин сөп” (опись 3, дыалата 385, фона 5, лиһэ 10). Аны ол кэлбиттэн өстүөкүлэ быһааччы, сатаабат буоллабына, өстүөкүлэ түннүгэ да суох хаалыаххын сөп.

Сэһэн Иванович салгыы Өймөкөөннө, Муомаҕа сылдьан, олохтоох олонхоһуттары көрсөн олонхолорун, сэхэниэрин, өстүрүһаларын суруйар. Ол туһунан суруйуоҕу ыстатыам олус улаатан, дарбайан тахсыһы уонна муомалар тустарынан урут суруйбут буоламын хатылаабатым, ону ааҕааччы өйдүөбэ дин эрэнэбин.

Чинчийэччи халымалар тустарынан 1940 сыл, бэс ыйын 17 күнүгэр күннүгэр манньк бэлиэтээһини онорор: “Колыма сахатын дьэ көрдүм. Речьтара сүрдээх түргэн, сүһүбэ суох. Олохтоох Прокопьев А.Ф. дин учитель сэхэниэһэн населения сангар саната акаюшай үһү. Дьылээх Данилов Афанасий Иванович быһаарытынан барыта кэлтэ, ылта, ыальлар, үлтү, үльлү, ууннан, киһинэн, сүөһүнэн, дайды, салыыр, хадьһа, кэссиэ, мэккэр, улахан, аппа, дьулаан дин саналаахтар үһү. Былыт, тыал, самыыр кэлэрин – олоон эрэр дэһэллэр”.

“...Сахалар Колыманы бултарын туһунан сэхэниэри, быстах-быстах кэпсээннэри суруйдум. Ол тэнэ обшай итэбэл туһунан ыйыталаһан конспектаным. Аан дойду тэриллиитин, Ной погогон тустарынан библиейскай сэхэниэр бааллар. Саха төрдүн былыргы сэхэниэринэн биллэрдэбинэ – Элэй Айыы – дин үөһэ Үрүк Айыы сириттэн түһэн саха олобун, кини ыһыаҕын (Айыы ыһыаҕа) дини олохтуур. Элэй Айыы түһэн олохтуон, ааттын иннинэ саха төрүттэрэ Үөһэ Айыы сириттэн Орто Дойдуга киһи-сүөһү буола, үөскүү-төрүү айыы бухатырдары буолан түспүттэрэ. Кинилэр өр дьыл абааһы аймаҕын кытта кыргыһан, хойутун Орто Дойду энээриттэн абааһы аймаҕын хотон олох үүрбүттэрэ. Айыы дьонугар – омук (ханаайы) тону сүрдүттэрэ холбоһон

көмө-һыма буолтара көстөр” (21 августа 1940 г.).

Хоту дойдуга ыт улахан наадалаабын: бултуурун-алтыгырын таһынан, солбуллубат көлүүр сүөһүтүн быһытынан буолар. “Бири сырабаҕа 10-12 ыты көлүһэн 10-15 буут таһаҕаһы хайа баҕарар сиргэ ильдэһлэр үһү. Суткаҕа 10-15-20 да көһү бараллар үһү. Маннааҕы олохтоох ньюуччалар, колымчааннар хайбаан ыты: “Оо, да быйаат, хойуочайа чабака, пйипеньһыа чабака-а!” – дэсиһэллэр дин олохтоох сахалар, үлэһиттэр бэлиэтээн сэхэргииллэр, күльсэллэр.” (13 сентября 1940 г.). “Мунхаһыттар бөлүүн 100 штука күндүевканы ылбыттар. Бэбэһэ түүн 1000 штуканы ылтар үһү. Ханна эрэ бири суол балыксыттар 120000 шт. балыгы ылтар үһү. Ону ааҕан, 4-дүн килограмм онорон, 300 тонна балыкка холуулар... Ыт элбэбэ олус. Кини аһылыга да сүрдээх расходтаах, наар балык аһылыктаах үһү” (24 сентября 1940 г.). “Ыттар айдааннара сүрдээх, биригэм улуһуу-кэлиһии... Ездовой ыттар. Ыттары балыгынан аһаталлар. Кыһын көлүүргэ 2-лии килограмм балыгы сиэтэллэр үһү” (26 сентября 1940 г.).

“Манна – Стадудин, Алазей, Погромнай, Помаскина, Колымская да тустарынан сонун сэхэн бэрт элбэх эбит. Өрөк Чөрөк эмиз баар. Средней Колыма сэхэнин кытта почти бири эбит” (16 сентября 1940 г.). “Погромнай дин сиргэ бара сырытым... Бэрт былыр казактар – сэри дьон кэлэн дьыэ-уот туттан олодохторуна тундраттан чукча омук сэриитэ кэлэн олоччу кырган, эһэн кэбиспитэ үһү. Онтон Погромная – дин ааттабыттара үһү” (15 сентября 1940 г.).

“Нижней – 4 наслегтаах эбит: Н/Колымский с/с, Походский с/с, наар ньюуччалаах, саха населениялаах (үксэ ньюучча). Халарча н/с, кочевоу луороветлан-чукча, Олера н/с – одул, чукча, эвен, саха. Эвеннарга уруккута ханаайы дин эмиз холбоһон бири эвен буолтар үһү... Район 2000 кэринэ населениялаах – аҕыйах сылгы, ынах сүөһүнү кытта кэмэ суох таба, ыт сүөһүлээх, булдуан, балыгынан, кэли привозной товарынан иитиллэн олоролор... Суруктара наар ньюуччалы. Уруккута колымская говор баар эбит. Билигин да оннук буолан баран саһа школа, үөрэх влияниянан аныгылы ньюучча тылыгар, ордук эдр ыччат 20-25 сааһыттан аллараа саастаахтарга кириэн эрэрэ биллэр...”

Григорий ФЕДОТОВ.

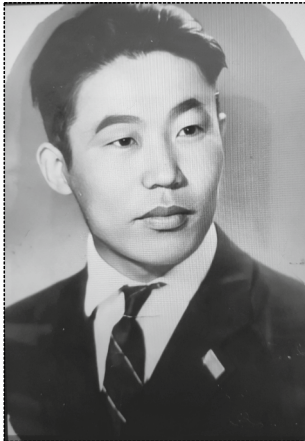
(Салгыыта бэчээттэни).

Е.С. Слепцов-Буоратай төрөөбүтэ 80 сылыгар

КИНИ СЫРДЫК ААТА ЧАҒЫЛХАЙ СУЛУС

Муома сирин-дойдунтун биер өлбөөдүйбэт сырдык талааннаах дьонноруттан биридэстэринэн Егор Степанович Слепцов-Буоратай буолар. Мин кинилиин бэрт кылгас кэмнэ алтынан ааспытым.

2003 сыллаахха "Индибир уоттара" хаһыакка корреспонденынан үлэти кэлбиппэр Егор Степанович редакция биер тутуах үлэһитэ буолан үлэ үөһүгэр сылдьара. Бэрт түргэнник матырыйааллары суруйа охсоро, саха араадыыйатыгар оройуон сонуннарын сааһылаан кэспирэ. Кэпсээн бүтэрэн баран: "Муоматтан Дьөгүөр Буоратай", – дьонунук этэн түмүктүүр. Дьокуускайга олорор аймахтарым ити кэмнэ:

"Муома сонуннарын күннэтэ истэ олоробут", – дьон астыналларын билэрэллэрэ.

Егор Степанович элбэх кэпсээннээбэ. Тугу билбитин-көрбүтүн, аахпытын, истибитин билиһиннэрэ сылдьара. Киэн эрудициялааба. Уус-уран литератураны, саха, нуучча, омук суруйааччыларын айымньыларын, айар үлэлэрин сиһилии билэрэ. Редакция үлэһиттэрэ иллэн кэммитигэр уопсай сүбээнэн кроссворду, сканворду таайарбытын сөбүлүүрбүт. "Биер төбө үчүгэй, икки төбө өссө ордук" буоллаба. Маннык таайыылар кэмнэригэр Егор Степанович күнүүрэ, элбэх ыйытыыларга эппиэттэри туту булара. Суруйааччылары, суруйааччылар айымньыларын эндэппэккэ

таайара.

Мин нуучча улуу поэта Сергей Есенининэн үлүһүйэрбин, кини поэзиятын интэриэһиргирибин билэн баран, биридэ

Егор Степанович поэт эрдэтээни, кэнники хоһооннорун нойосуус этэн улаханлык сөхтөрбүтэ. Буоратай Сергей Есенин айар үлэтин олус үчүгэйдик билэрэ, тус да олобуттан онно элбэи кэпсэбитэ. Кини үгүс суруйааччылары, поэттары цитаталыра, айымньыларын ис хоһоонун ырытара. Сонук кэпсэтиилэр кэмнэригэр миэхэ космос, инопланетянар, научнай фантастика тустарынан халык кинигэни бэлэхтээбитэ. Ол кинигэ билгин даҕаны баар.

Кини өссө көрдөөх-нардаах буолааччы. Хаһыаттарга тахсыбыт көрүдүүс кэпсээннэри, хоһооннору редакция дьахталларыгар ааҕан иһитиннэрэрэ, "уноохтарыгар" диэри күллэрэрэ. Бэйэтэ көрдөөх тэттик хоһооннору айар маастар этэ. "Соболоохтон оронон, били "сэбин" тонорон, тимэхтэрэ тононон, тийээн кэллэ Толомон", "Хаарыан хара турууһук өр ыйанан турууһук", "Чэ, Дьөгүөр, дьэ, үөр, бүгүн эмиэ бырааһыннык, ханна баары кумааһыннык" у.д.а. туту айбыт көрүдүүс хоһооннору норуокка тарҕанан, уос номоҕо буола сылдьаллар.

Интэриэһинэй ыстатыйалары, муомалар тустарынан матырыйааллары туту көрдөрөөччү. Биридэ "Якутия" хаһыакка

тахсыбыт бастакы ыстатыйабын туспутунан: "Туйаара, көр, бу эн матырыйаалгын таһаарбыттар", – диэн үөрдүбүтүн өйдүүбүн. Кини ити курдук кинини үөрдэр, санаатын өрө көтөбөр үтүө майгылааба, суруйар үлэбэ күүскэр күүс эбэр, угуйар, уһуйар ураты айылгылааба.

Егор Буоратай 1940 сыллаахха муус устар 14 күнүгэр Муома оройуонун Догдо-Чыбаабылаах нэһилиэгэр элбэх оҕолоох дьыэ кэргэннэ төрөөбүтэ. Суруйар талаана оҕо, эдэр эрдэбиттэн арыллыбыта. Оскуолаба үөрэнэр сааһыттан кээни кэтээн, кэрэхсэн көрөр дьобура сайдан, ону сурукка тиһэрэ, хоһоон-кэпсээн суруйан үйэтигэрэ. Тылы-өһү чочуйааччы, баартаах поэт, улахан суруйааччылар толло саныыр кинилэрэ. Талааннаах артыыс, ырыаһыт, дьоннору күллэрээччи, хоһоон аабааччы, бэртээхэй суруналыыс, публицист. Улахан дьыэ кэргэн амарах аҕата, эйэбэс эһэтэ этэ. Тапталлаах кэргэнин Анна Дмитриевнаны кытта биэс оҕолонон, элбэх сиэннэнэн иллээхтик олоруттара. РФ Суруналыыстарын Союһун чилиэнэ, СР культураатын туйгуна буолбута. Өссө да элбэи айыаба-тутуоҕа хааллаба. Кини 2005 сыллаахха бам ыйын 29 күнүгэр олохтон туораабыта.

Егор Степанович Слепцов-Буоратай быйыл баара буоллар дьонун-сэргэтин ортотугар 80 сааһын үөрэ-көтө ылыа этэ. Кинини кытта алтыспыт дьон Егор Степанович олоххо оптимизмын, үтүбэ-кэрэбэ тардыһытын, дьонно үтүө сыһыанын, мунура суох улахан талаанын өйдүү-саныы сылдьыахтара дии саныбын. Кини сырдык аата чаҕылхай сулус буолан сырды, угуйа туруоҕа.

Т. СЛЕПЦОВА.

Егор Буоратай норуокка кизник биллибит уонна ырыа буолбут хоһооннорун таһаарабыт.

КӨРДӨӨБҮН БАР ДЬОММУТТАН

Көрдөһөбүн бар дьоммуттан:
Сылаас, сымнаҕас тылы
Этин киһи тыыннааҕар,
Истэригэр, баарыгар.

Өһөрөр-самналар тыллары
Бука диэн, туттуна сатаан,
Үөрдэр, өрөгөйдөөх тыллары
Киһи барахсанна мэлдьи
анаан.

Тыыннаах киһи буолан баран,
Ама, сыыспат буолуо дуо,
Айыы киһитэ буолан баран
Алҕаһаабата кэлиэ дуо?

Бу сиргэ букатын кэлбит суох.
Ийэлээх аҕам курдук буолуом,
Хаһан эрэ мин эмиэ
Халдыайы сыырын булуом.

Өһөс харахпынан көрө

Ииним үрдүгэр сытыам
турааччылары,
Чуор кулгаахпынан истэ сытыам
Сымыйа хайҕалы
туйааччылары.

Көрдөһөбүн бар дьоммуттан:
Сылаас, сымнаҕас тылы
Этин киһи тыыннааҕар,
Истэригэр, баарыгар.
1994 с.

МУОМА ТУҒУНАН ЫРЫА (Муома гимнэ)

Семен Сивцев мелодията.

Күөх киистэ кизгэллээх,
Кэрискэ мырааннаах,
Киэн, көнө хонуулаах
Кэрэ Ю хайалаах.

Хос ырыата:
Хотугу Муомабын
Күндүтүк саныыбын.

Кылааннаах түүлээхтээх,
Эргэнэ тылардаах,

Сир баайдаах, балыктаах,
Индибир өрүстээх.

Хос ырыата.

Сындыстыын сыыйылар
Сындалбан сырыылаах
Тамайар, сэгэйэр
Талыккан табалаах.

Хос ырыата.

Уйгуну-бийаны
Уһансар санаалаах,
Үтүөкэн майгылаах
Үлэһит дьоннордоох.

Хос ырыата.

МУОМА АХТЫЛҔАНА (ырыа)

Сергей Мулло мелодията

Ахтар-саныыр
Муомам сирэ
Мин дууһабар
Сылаас, истинг
Ийини кымын

Мэлдьи саҕар.

Хос ырыата:

Күндү, кэрэ
Төрүт дойдум
Муома сирэ,
Миэхэ мэлдьи
Ахтылҕана
Көбүтүмэ.

Хаардаах хайам
Чыпчаалларын
Күн көрдөбө,
Ньургунуһунаах
Кырдалларбар
Сиик түстэбэ.

Хос ырыата.

Кус-хаас мустар
Киэн күөлүгэр
Кутаа уота
Мингин суохтаан
Кэлиий дириди
Угуйдаба...

Хос ырыата.

ПОЖАРНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ВЕСЕННЕЕ ВРЕМЯ

Не так много осталось времени до установления теплой погоды. Наступление пожароопасного сезона отмечается резким ростом пожаров, связанных с выжиганием сухой растительности. Вдоль автомобильных дорог, на лугах наблюдается горение сухой травы, зачастую — из-за действий человека. На полях сжигаются стерня, пожнивные остатки, разводятся костры и сжигается мусор как на территории, прилегающей к домовладениям граждан, так и на объектах различных форм собственности. Весенние палы, к большому сожалению, становятся обыденностью, как для хозяйств, так и для владельцев личных приусадебных участков. Люди спешат привести в порядок свои владения и прилегающую территорию, забывая о требованиях пожарной безопасности. Нередко сжигание бытового мусора и сухой растительности приводит к тяжелым последствиям. Огонь перекидывается на лесные массивы, хозяйственные постройки, жилые и нежилые строения. Вспыхнувшая, как порох, трава порывом ветра в доли секунды заносится на деревянную постройку, и она тут же загорается. Кроме того, с пожарами в атмосферу выбрасывается огромное количество дыма, содержащего такие опасные загрязнители, как углекислый газ, угарный газ, окись азота. От задымления страдают жители как городов, так и сельских населенных пунктов. На тушение подобных пожаров задействуются внушительные силы и средства, тратятся огромные денежные средства.

В соответствии с правилами противопожарного режима в Российской Федерации необходимо обеспечивать своевременную очистку территорий от горючих отходов, мусора, тары, опавших листьев и сухой травы. Не допускается сжигать отходы и тару в местах, находящихся на расстоянии менее 50 метров от зданий и сооружений. Также запрещается на территориях поселений устраивать свалки горючих отходов. На период устойчивой сухой, жаркой и ветреной погоды, а также при введении особого противопожарного режима на территориях поселений вводится запрет на разведение костров, проведение пожароопасных работ на определенных участках, на топку печей, кухонных очагов и котельных установок. Не загромождайте проезды и противопожарные разрывы между зданиями строительными и другими горючими материалами, это воспрепятствует проезду пожарной техники.

При обнаружении возгорания немедленно сообщите в пожарную охрану по телефону 01 (со стационарного), 101 (с мобильного) или 112, точно назвав адрес места происшествия.

В частных домах мусор, который

невозможно как-либо использовать, следует собрать в контейнер и увезти на специально оборудованную мусорную площадку, а около дома на весь весенний и летний период необходимо обеспечить наличие емкости (бочки) с водой или огнетушителя. Если около вашего дома горит мусор или сухая трава, попробуйте потушить огонь самостоятельно, забив его ветками, засыпав землей, залив водой.

Отдел надзорной деятельности и профилактической работы по Момскому району напоминает об ответственности за нарушение требований пожарной безопасности. Так, согласно части 1 статьи 20.4 Кодекса об административных правонарушениях Российской Федерации, нарушение требований пожарной безопасности влечет предупреждение или наложение административного штрафа на граждан в размере от 2000 до 3000 рублей; на должностных лиц — от 6000 до 15000 рублей; на юридических лиц — от 150000 до 200000 рублей. А те же действия, совершенные в условиях особого противопожарного режима, согласно части 2 статьи 20.4 КоАП РФ, влекут наложение административного штрафа на граждан в размере от 2000 до 4000 рублей; на должностных лиц — от 15000 до 30000 рублей; на юридических лиц — от 200000 до 400000 рублей.

В соответствии со статьями 168 и 219 УК РФ предусмотрена и уголовная ответственность, вплоть до лишения свободы. 27 апреля 2019 года в регионе N гражданин Г. решил произвести сжигание мусора и сухой травы на своем дачном участке, пренебрегая требованиями пожарной безопасности. В результате произошёл пожар, который уничтожил дачные дома, постройки, принадлежащие гражданам садового товарищества. Дознавателями государственного пожарного надзора было возбуждено уголовное дело по статье 168 УПК РФ «Уничтожение или повреждение имущества по неосторожности». В настоящее время уголовное дело находится в суде.

30 апреля 2019 года в регионе N гражданин М., находясь на своём дачном участке, сложил в металлическую бочку горючий мусор и сухую траву и поджег. На улице в это время стояла сухая и ветреная погода, искры от огня из бочки попали на сухую траву с последующим распространением на соседние участки и строения. Огнём было уничтожено 22 строения. В результате неосторожного обращения с огнём гражданин М. причинил материальный ущерб на сумму около 3 млн. руб. Возбуждено уголовное дело, которое на данный момент находится на рассмотрении в суде.

Особую тревогу вызывают случаи, когда виновниками, а иногда и жертвами пожара становятся дети. С приходом

МАХТАНАБЫТ

Күндү ийэбит, кэргэним, эдьийбит педагогическай үлэ бэтэрэнэ **Сидорова Сардаана Саввична** ыарахан ыарыыттан соһуччу олохтон барбыт ыарахан күннэрбитигэр көмөлөспүт, өйөөбүт бары дьоммутугар, тэрилтэлэргэ сүгүүрүэн туран улаханнык махтанабыт. Ол курдук чугас аймахтарбыт Басыгысовтарга, Исаковтарга, Черовтарга, Кривошапкинарга, Федоровтарга, Уваровскайдарга, Михалевтарга, Старковтарга, Матвеевтарга, В. В. Старостинаба, Антипиннарга, Кузьминнарга, Готовцевтарга, Сыроватскайдарга, Новгородовтарга, Дьокуускайдааы «Земляничка» детсад, «Якутия» авиахампаанна, «Туймаада» Государственной вокальной ансамблыга, Муома начаалынай оскуолатын, Арчы дьэтин, «Осикат» этнокултуурунай киин кэлэктииптэригэр, бииргэ үөрэммит оҕолорбутугар, Спортивной мкр. 22 №-дээх дьэитигэр олорор ыкса ыалларбытыгар, ийэбит Индибир оскуолатыгар бииргэ үөрэммит доҕотторугар, Танда оскуолатыгар бииргэ үөрэммитэрбэр, СГУ-таабы доҕотторбор, доҕотторбутугар И. Н. Слепцоваба, Д. М. Тогмитоваба, С. Н. Стручковаба, Н. М. Гриневичкэ, Т. А. Григорьевка, В. В. Аммосовка, И. Н. Ивановаба уо. д. а. махтал истин тылларын тиэрдэбит.

Бука бары дьоллоох, доруобай буолун.

Оҕолоро, кэргэнэ, балта, быраата, кинилэр дьэ кэргэннэрэ.

теплого времени года дети большую часть времени проводят на улице, пользуясь отсутствием должного внимания со стороны родителей, нередко с друзьями жгут костры и все это вполне может обернуться крупным пожаром.

Необходимо существенно изменить сложившуюся ситуацию, каждый из нас должен осознать важность существующей проблемы. Ведь в подавляющем большинстве случаев виновниками происходящего являемся мы с вами, а точнее, наши беспечность и низкая культура безопасности.

Только строгое соблюдение требований пожарной безопасности может предотвратить беду, которая всегда приходит вместе с пожаром.

Д. М. СЛЕПЦОВ, главный государственный инспектор по надзору Момского района Главного управления МЧС России по РС (Я), младший лейтенант внутренней службы.
М. И. СТАРКОВА, инструктор по противопожарной профилактике 22-го Отряда государственной противопожарной службы по МО «Момский район».

Администрация МО «Момский национальный наслег» и наследный Совет депутатов выражает глубокое соболезнование депутату Сюзьской Юлии Августовне, всем родным и близким по поводу безвременной кончины горячо любимого мужа, отца, дедушки

РАДНАЖАПОВА Батора Банзаракаевича.
Крепитесь, скорбим вместе с вами.

Ытыктыр биир идэлээхпитигэр Юлия Августовна, дьиэ кэргэнигэр күндү кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич
ыараханлык ыалдьан олохтон барбытынан динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар сүтүкүтүн тэннэ үллэстэбит.

«Осикат» этнокультурнай киин, Муома норуодунай тыйаатырын кэлэктииптэрэ.

Выражаем глубокое соболезнование любимой жене Юлии Августовне, сыновьям Славе, Батырке, родным и близким по поводу скорострительной кончины после тяжелой болезни дорогого дяди

РАДНАЖАПОВА Батора Банзаракаевича.

Скорбим вместе с вами. Пусть момская земля будет поухом.

Семья Тогмитовых, Слепцовой А. Ц., из Нюрбы семья Андреевых.

Уһун сылларга ыкса олоһор ыалбыт ийэтигэр Юлия Августовна таптыр кэргэнэ, оҕолоругар Вячеславка, Баторга күндү аҕалара, сиэннэригэр эйбэс эһэлэрэ, бары аймахтарыгар дьолун убай, күтүөт, үлэ бэтэрээнэ, сайаҕас сөһүсүтүгэр

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич

ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Эйбэс майгылаах, дьонно кыһамнылаах Батор Банзаракаевич туһунан үтүө өйдөбүлү өрүү илдэ сылдыахпыт.

Молодежная ул. 42 №-дэх дьэтин олохтоохторо.

«Индибир уоттара» хаһыат үлэһиттэрин кэлэктиибэ Старостина Валентина Васильевна ытыктыр кийитэ, кыһылгар Галина таптыр эһэтэ үлэ бэтэрээнэ

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич

ыараханлык ыалдьан олохтон барбытынан динир кутурбаммын тирдэр.

Аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Олоһун оһону иһитиэ, үөрэтигэр анабыт **СИДОРОВА Сардаана Саввична**

уһундук, ыараханлык ыалдьан олохтон барбытынан оҕолоругар Алешаҕа, Коляҕа, кэргэнигэр Тит Власевичка, балтыгар Саргылаана Саввичнаҕа, быраатыгар Семен Саввичка, бары уруу-аймах дьонугар, дьиэ кэргэннэригэр динир кутурбаммын тирирдэбит.

Ыар аһыгытын тэннэ үллэстэбин.

Е. И. Мытыкынова.

Ытыктыр балтыбыт, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, чуор куластаах ырыаһыт

СИДОРОВА Сардаана Саввична

уһун, ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан оҕолоругар Алешаҕа, Коляҕа, кэргэнигэр Тит Власевичка, биригэр төрөөбүттэригэр Саргылаана Саввичнаҕа, Семен Саввичка, кинилэр дьиэ кэргэннэригэр, бары уруу-аймах дьонугар динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар сүтүкүтүн тэннэ үллэстэбит.

Буор Сыйһыттан У. Г., Н. Е. Соркомовтар.

Муома оройуонун культураҕа управлениестын, культура үлэһиттэрин профкомун аатыттан өр сылларга биригэр үлэлиир коллегабытыгар, Саха Республикатын культуратын туйгунугар, киин библиотека библиотекарыгар Сюзьская Юлия Августовнаҕа тапталаах кэргэнэ

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич
соһуччу олохтон туораабытыгар оҕолоругар, аймахтарыгар, табаарыстарыгар динир кутурбаммытын тирдэбит.

Коллектив МКУ «Момская централизованная библиотечная система» выражает глубокое соболезнование Сюзьской Юлии Августовне, сыновьям Вячеславу, Батору, родным и близким в связи с безвременной кончиной горячо любимого мужа, отца, дедушки

РАДНАЖАПОВА Батора Банзаракаевича.
Скорбим вместе с вами.

Ытыктыр дьоммор Юлия Августовна, оҕолоругар Вячеславка, Баторга, сиэннэригэр, бары аймах-уруу дьонугар таптыр кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ, күтүөттэрэ

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич

ыараханлык ыалдьан олохтон барбытынан динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Е. И. Мытыкынова, Дьокуускайтан Дуткиннар.

Өр сылларга истинник санаһан ыкса ыаллы олоһорбут ыалбыт ийэтигэр Юлия Августовна, оҕолоругар Вячеславка, Баторга, сиэннэригэр, бары чугас дьонугар күндү кэргэнэ, аҕалара, ытыктыр күтүөттэрэ, таптыр убайдара үлэ бэтэрээнэ

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич

ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар сүтүкүтүн тэннэ үллэстэбит.

В. П. Щелканова, Р. П. Былбанаева.

Убаастыр, ытыктыр күндү дьоммутугар Николай Роббека, Алексейга, Тит Власевичка күндү ийэлэрэ, кэргэнэ, культура эйгэтигэр үгүс талаанын тирдидит дьүөгэбит, артыыспыт

СИДОРОВА Сардаана Саввична

уһун, ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан динир кутурбаммытын тирдэбит.

Аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Күндү дьүөгэбит туһунан сырдык өйдөбүл биһиэхэ үйэ саас тухары хаалыа.

«Осикат» этнокультурнай киин, Т.К.

Апросимова аатынан Муоматаабы норуодунай тыйаатыр кэлэктиибэ.

Күндүтүк саныр биригэр үөрэммит доһорбут, дьүөгэбит

СИДОРОВА Сардаана Саввична

уһун, ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан кэргэнигэр Тит Власевичка, балтыгар Саргыга, быраатыгар Семенга, уолаттарыгар Алешаҕа, Коляҕа, бары аймахтарыгар динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Доһорбут Даана сырдык мөсүөнүн, истин-үтүө майгытын өрүү өйдүү-саныы сылдыахпыт.

Индибир нэһилиэгиттэн оскуланы

1980 с. бүтэриит доһотторо.

Күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит, убайбыт, күтүөһүтү үлэ бэтэрээнэ

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич
ыарахан ыарыттан б. дь. муус устар 11 күнүгэр олохтон барытын динир курутууһунан туран бары аймахтарыгыгар, билэр дьонугар иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ, бары чугас дьоно.

Ытыктыр күндү күтүөһүтү, үлэ бэтэрээнэ

РАДНАЖАПОВ Батор Банзаракаевич
ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан таптыр эдьийбитигэр Юлия Августовна, бырааттарыгыгар Вячеславка, Баторга, бары сиэннэригэр, чугас дьонугар, кинилэр дьиэ кэргэтигэр динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар сүтүкүтүн тэннэ үллэстэбит.

Күтүөһүтү туһунан сылаас өйдөбүл биһиги сүрэхпитигэр өрүү баар буолуоба.

С. А. Сюзьской, Н. А. Пермикина, С. А. Сюзьской, кинилэр дьиэ кэргэннэрэ, Эдьигэнтэн Саввиновтар, Дьокуускайтан В. В. Сюзьской уонна Намтан Т. В. Сюзьская. дьиэ кэргэтигэр.

Выражаем глубокое соболезнование сестре Юлии, племянникам Славе, Батору, всем родным и близким в связи с невосполнимой кончиной любимого мужа, отца, брата

РАДНАЖАПОВА Батора Банзаракаевича.

Искренне скорбим вместе с вами и разделяем горечь утраты.

Муталиевы, Степановы, Латышевы, Левченко, Дягилевы, Старковы, Тимофеевы, И. В. Соркомова.

Убаастыр эдьийбит

МАКСИМОВА Розалия Николаевна

уһун, ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, бары чугас аймахтарыгар динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Буор Сыйһыттан Е. Р. Васильева, кини дьиэ кэргэнэ.

Ытыктыр үлэһиттэннэ үлэ бэтэрээнэ, улахан дьиэ кэргэн ийэтэ, эбэтэ, хос эбэтэ

МАКСИМОВА Розалия Николаевна

ыараханлык ыалдьан олохтон барбытынан оҕолоругар, кинилэр дьиэ кэргэннэригэр, бары сиэннэригэр, биригэр төрөөбүттэригэр Светлана Николаевна, Илья Николаевичка, бары чугас дьонугар динир кутурбаммын тирдэбит.

Ыар аһыгытын тэннэ үллэстэбин.

Е. И. Мытыкынова.

Ытыктыр эдьийбит, доруобуйа харыстабылыгар өр сылларга үлэһит үлэ бэтэрээнэ, сэрин сылларын оҕо

ТАРАБУКИНА Татьяна Георгиевна

ыарахан ыарыттан олохтон туораабытыгар балтыгар Екатеринаҕа Георгиевнаҕа, быраатыгар Юрий Георгиевичка, кинилэр дьиэ кэргэннэригэр, бары аймахтарыгар динир кутурбаммытын тирдэбит.

Ыар аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Корякиннар, Максимовтар уонна Савенко дьиэ кэргэтигэр.

Тэрийэччи: СӨ
Бырабытталдыстыбата,
"Сахабэчээт" СӨ Судаарыс-
тыбаннай автономнай тэрилтэтэ.
Таһаараччы: "Сахабэчээт" СӨ
Судаарыстыбаннай автономнай
тэрилтэтэ.
677000, Дьокуускай к.
Орджоникидзе ул., 31 №-р, 124 каб.,
тел./факс: 8(4112)343917.
e-mail: sakhapechat@mail.ru
Генеральнай дириэктэр
э.т. В.И. СЫРОМЯТНИКОВ.

Сибээс эйгэтин информационнай
технологияҕа уонна маассабай
коммуникацияҕа надзорун
федеральнай структуратын Саха
сиринээти бырабыланынатын
20.06.2019 с. бэрлдибит
сибидиэтэлиститэтин
ПИ № ТУ 14-00520

Кылаабынай редактор
М. П. СТАРКОВА.

Хаһыат нэһилэһэ иккитэ таһар.
Редакцияҕа кирибит суруктар
төнүбүттэр.
Матыйыаалга актылан чаччылар иһин
эппитинэн сурук ааптара сүгэр.
Ааптар суругар этиллэр санаа
хаһыат тутуһар хайысхатын
атын буолуон сөп.
Биһилирилэр, рекламалар
ис хоһооноругар эппитинэн
тустаах кини сүгэр.
® Реклама быһыытын бэчээттэнэр.

Хаһыат 30 №-гэр 16 ч. илин баттанна,
17 ч. график быһыытын бэчээккэ бэрилиннэ.
Компьютернай талыта, верстка оройуоннаабы
«Индибир уоттара» хаһыат редакциянай-
полиграфическай комплекса оһоһулан
бэчээттэннэ.
Редакция, типография, таһаараччы аадырыһа:
Муома улуһа, Хонуу сэл., кап. Елкин ул. 4 №-р.
Кээмэй 1 усул. бэч. л. Тиража 360.
Сыаната дуоһаар быһыытыннан.
Телефоннара: 8(41150)2-10-21.
Электроннай почта: indigir-uottara@yandex.ru